

Kweenie, Arie.

De vorm *kweenie* komt onder andere voor als antwoord op een vraag:¹

- (1) A: Waar is Arie?
B: Kweenie

Gegeven dat *weten* verplicht transitief is,² moet *kweenie* wel een gereduceerde vorm van *ik weet het niet* zijn.³

Deze analyse wordt echter gecompliceerd door een zin als de volgende, waarin *kweenie* wordt gevolgd door een afhankelijke vraag die kennelijk de functie van lijdend voorwerp vervult:

- (2) Kweenie waar Arie is

Aangezien het werkwoord *weten* in het algemeen geen voorlopig lijdend voorwerp toelaat,⁴ lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat *kweenie* hier een gereduceerde vorm van *ik weet niet* is.

Op grond van deze twee gevallen, gecombineerd met de aannames dat *weten* verplicht transitief is en geen voorlopige lijdende voorwerpen toelaat, hebben we nu twee verschillende analyses voor *kweenie*:

- (3) Ik weet het niet
(4) Ik weet niet

Betekent dat nu dat we moeten aannemen dat het Nederlandse lexicon twee keer *kweenie* bevat? Dat lijkt me niet zo'n goed idee, want de overeenkomsten tussen beide vormen zijn veel groter dan de verschillen. Bovendien leidt aanname van twee *kweenie*'s tot een proliferatie van lexicale elementen. Liever stel ik voor, *kweenie* op te vatten als een gelexicaliseerde constructie bestaande uit gereduceerde vormen van *ik*, *weet* en *niet*; constructioneel-netwerkmatic is *kweenie* met de samenstellende delen verbonden, de betekenis is transparant.

Het eerste argument is dat we naast *kweenie* een aantal varianten met geïncorporeerde partikels hebben, waaronder *kweenognie*, *kweeniemeer*, *kweetechnie*, *kweetechnognie* en *kweetechniemeer*. Al deze vormen kunnen zowel zelfstandig als met een lijdend-voorwerpzin voorkomen. De bijdrage van de partikels is steeds doorzichtig, maar de syntactische eigenschappen van *kweenie* blijven onverlet, wat laat zien dat *kweenie* nog tot op zekere hoogte transparant is.

¹ Zonder *nie* is *t* verplicht: **kwee* is ongrammaticaal, **kweet* is net zo slecht, alleen *kweet't* is mogelijk als reactie op bijvoorbeeld de mededeling dat Arie (een soort van) met pensioen gaat.

² Een heel enkele keer wordt *weten* wel intransitief gebruikt, bijvoorbeeld in *Zij was de eenige, die wist... Zij is zeker dood...* (Louis Couperus: *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...* editie Karel Reijnders et al. Veen, Utrecht / Antwerpen 1988, p. 37, via DBNL.org). Buiten het werk van Couperus is dit gebruik onmogelijk, getuige de ongrammaticaliteit van de volgende dialoog:

A: *Wie weet waar Arie is?*

B: **Ik weet!*

Daarnaast hebben we nog de discourse-markers *weet je* (CGN-voorbeelden *Weet je ik kan nu wel ja zeggen maar dan ga je zelf ook de boot in; Als kind zijnde blijf je d'r werken weet je*) en *je weet toch* (dat veel in straattaal schijnt voor te komen en onder Surinaams-Nederlandse jongeren heet te zijn ontstaan <http://michelconci.blogspot.nl/2010/11/je-weet-toch.html>).

³ De Engelse tegenhanger is *dunno*, vergelijk bijvoorbeeld <http://languagelog.ldc.upenn.edu/nll/?p=19402>.

⁴ De ANS doet geen algemene uitspraken over wel of niet een voorlopig lijdend voorwerp, en ook Broekhuis houdt zich op de vlakte: "The distribution of anticipatory pronominal elements is rather complex" (http://www.taalportaal.org/taalportaal/topic/link/syntax_Dutch_vp_V5_42_argument_clauses_V5_42_argument_clauses.5.1.1.xml#713200).

Zouden we twee vormen *kweenie* aannemen, dan moeten voor beide vormen apart deze mogelijkheden en eigenschappen lexicaal stipuleren.

In de tweede plaats zijn beide vormen *kweenie* paradigmaloos: naast de eerste persoon enkelvoud heb je geen **jewee(t)nie(t)*, **hijweetnie(t)*, **zweetniet*, *wewetenniet* enz., in elk geval niet zonder een lijdend-voorwerpszin. Je hebt overigens wel nog *kwisnie* (ook alleen 1^e persoon enkelvoud) maar dat komt alleen voor met een sententieel complement (ingeleid door *dat*, dus factief):

(5) A: wist jij dat Arie al 65 is?

B: **kwisnie*

(6) *kwisnie* dat Arie al 65 is

Kortom, *kweenie* is wat mij betreft een gelexicaliseerde constructie bestaande uit gereduceerde vormen van *ik*, *weet* en *niet*, waarmee het in een constructie-netwerk verbonden is, en waarvan het de meeste eigenschappen erft. Mogelijk zijn bepaalde bijzondere betekenissen van *weten* niet beschikbaar, terwijl sommige syntactische eigenschappen, met name de verplichte transitiviteit, lexicaal overschreven zijn voor het gebruik in (1).